

Odjel Narodne revolucije u Muzeju grada Zagreba

Povodom desetgodišnjice ustanka u Hrvatskoj 1951. godine Gradski komitet KPH Zagreba organizirao je uz suradnju Saveza boraca NOR i Narodne fronte izložbu »Zagreb u Narodnooslobodilačkoj borbi«.

Pripremni i organizacioni radovi za izložbu bili su povjereni Vjekici Marušić, prof. Zdenku Vojnoviću, prof. Zdenki Munk, dok je likovnu stranu postave izvršio prof. Edo Kovačević, a sama izložba je postavljena u Muzeju Narodne Revolucije.

Materijal je sakupljen preko društvenih organizacija, a najviše je materijala prikupljeno preko Saveza boraca NOR-a. Za bogat sadržaj izložbe treba dati priznanje Zagrepčanima, učesnicima u NOB-i, koji su dali sve svoje raspoložive materijale, koji su se odnosili na rad u Zagrebu, oslobođenom teritoriju i jedinicama NOV i POJ-e.

Tako su na izložbi bili izloženi originalni dokumenti, sanitetski materijal, primopredajne radiostanice, fotografije i drugi materijali, koji su pobudili živ interes za rad i djelovanje KPJ-e i antifašista u Zagrebu i izvan njega u borbi protiv okupatora i domaćih izdajica.

Izložbeni materijal pokazao je herojsku borbu i požrtvovnost Zagrepčana, koji se nisu plašili najstrašnijeg terora, što su vršili ustaše i gestapo nad komunistima i antifašistima. Kako je izložba pobudila interes širih narodnih masa i naših naučnih krugova, donesen je zaključak, da se pretvori u Odjel NOB-e u sastavu Muzeja grada Zagreba.

Dio materijala, što je bio pozajmljen, vraćen je licima od kojih je primljen, dok je sav ostali materijal s vitrinama predan Muzeju grada Zagreba na trajno čuvanje i izlaganje.

Kako je materijal dokumentarnog karaktera bio izlagan u originalu, Historijsko odjeljenje pri CK SKH je u maju 1954. godine povuklo sve originalne dokumente, koji se sada čuvaju u njegovu arhivu, a originali su zamijenjeni fotokopijama.

Odjel Narodne revolucije sada posjeduje 2212 predmeta u svoje dvije izložbene prostorije. U prostorijama dvaju velikih hodnika na katu izložen je materijal, koji obuhvata period okupacije do oslobođenja, dok je »Oslobođenje Zagreba« smješteno u prizemlju u novouređenoj prostoriji.

Materijal je nešto reduciran i čuva se u skladištima, jer se zbog pomanjkanja izložbenog prostora nije mogao sav izložiti, a i prostorije, u

Iz odjela Narodne revolucije u Muzeju grada Zagreba: Maršal Tito i komandanti JNA

kojima je čitav odjel, nepodesne su i ne odgovaraju funkciji, kojoj sada služe.

U odjelu NOB-e predmeti su razvrstani po grupama, u kojima su zastupljeni najkarakterističniji događaji s tog područja.

Da bi se dobila što potpunija slika ovog važnog materijala za našu Narodnu revoluciju, želio bih prikazati kraći sadržaj materijala, koji se ovdje čuva, a koji može da posluži za publikaciju i proučavanje ilegalne borbe u gradu Zagrebu kroz četiri godine okupacije.

Na početku izložbenih prostorija pada nam u oči vitrina s natpisom »Napredni pokreti prije rata«. Tu se vide fotografije radnika štrajkaša metalaca s drugom Radom Končarom, aktivnih članova HRS-a, kao i omladinski pokret u Zagrebu. Među prvim omladincima pao je kao žrtva fašizma Krsto Ljubičić, student prava IV. godine. Ovdje su izloženi letci i proglasi, među kojima su: »Štrajk radnika i namještenika u tvornici »Kontakt« Hugo Grabe u Zagrebu«, od 2. rujna 1938. godine, »Štrajk bravarskih radnika«, »Štrajkaška straža tvornice DIS«, »35 dana štrajka namještenika osiguravajućeg društva »Jadransko« i »Internationale« 8. kolovoza 1938., dopis Ministarstva prosvjete Kraljevine Jugoslavije Rektoratu Univerziteta Zagreb povodom rada studentskih društava.

Ovdje se nalazi i Proglas CK KPJ »Radnicima i radnicama i čitavom radnom narodu Jugoslavije«, koji je upućen, da se radnici čvršće okupljaju u borbi protiv režima. Ovo je odgovor na otpuštanje tramvajskih radnika i službenika zbog proslave 1. maja. Donesena je i Rezolucija na Oblasnoj konferenciji URSSJ-a održanoj 26. studenog 1939. godine u Zagrebu, povodom vlade Mačeka i Cvetkovića, gdje se iznose zahtjevi radnog naroda.

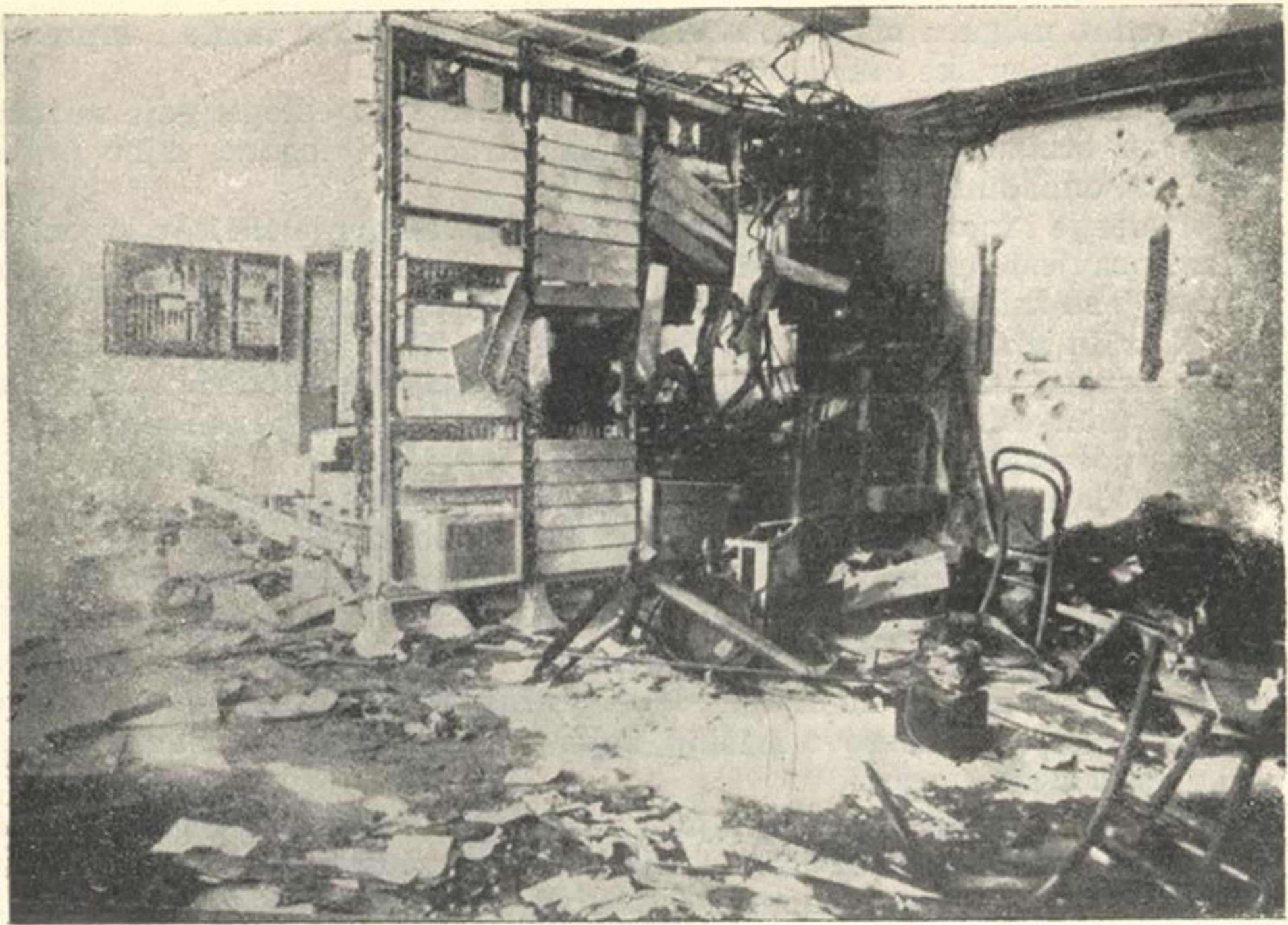
Napredni radnički pokret i KPJ su osnovne snage u borbi protiv fašizma, koji se sve više širi u zemlji, dok ne dobije svoje prave konture u kvislinzima.

U borbi protiv režima i odgoju radnih masa za borbu, koja slijedi, odigrala je veliku ulogu ilegalna i poluilegalna štampa: »Srp i čekić«, »Vjesnik«, »Naše novine«, »Ženski svijet«, i dr.

Kako se približava okupacija zemlje, tako se dr. Vlatko Maček sve više povezuje s fašističkim krugovima, sprema zaštitu, koja će u datom momentu pomoći rušenju režima i sačuvati koncentracione logore, da se komunisti ne oslobode. Politika paktiranja Cvetković—Maček dovela je naše narode u najteža iskušenja. Mačekovi logori, koji su predani ustašama, bili su mučilišta i stratište, gdje su nestali mnogi prvoborci komunisti, kao što su dr. Božidar Adžija, Ognjen Prica, Otokar Keršovani i drugi.

Ovdje su dokumenti iz Mačekovih logora, među kojima je »Molba interniraca za poboljšanje života u logoru«. Život u Lepoglavi najbolje ilustrira dopis banskoj vlasti u Zagrebu, gdje se traži hitna liječnička pomoć. U ime zatvorenika dopis je potpisao dr. B. Adžija.

U istoj grupi dokumenata se nalaze i dokumenat i fotografije, koje prikazuju Šubašića u posjetu franjevačkom samostanu, Mačekovu gardu, njegovo obilaženje zaštite, koja je kasnije postala elita Kvaternikove i

Iz Odjela Narodne revolucije u Muzeju grada Zagreba:
eksplozija telefonske centrale u Zagrebu 1941. godine

Pavelićeve vojske. Dok se ovako priprema teren za osnivanje t. zv. NDH i okupljaju se sve reakcionarne snage oko Mačeka, u isto vrijeme vidimo neumorni rad KPJ na mobiliziranju radnog naroda za borbu, koja predstoji.

Mjesni komitet grada Zagreba donosi niz proglašenja, među kojima su značajniji »Radnom narodu grada Zagreba!«, u kojem se govori o sukobu policije i povorke radnika 1. maja; »Proletarijatu i radnom narodu grada Zagreba!«, proglas prilikom zabrane koncerta radničkih kulturnih društava 25. X. 1940. »Živio 1. maj«, letak Mjesnog komiteta KPH, Zagreb; »Rezolucija I. konferencije KPH«, u kojoj se osuđuje HSS zbog progona komunista i radničke klase.

VJESNIK radnog naroda, god. II. br. 1, polovinom siječnja 1941. god. donosi članak pod naslovom: »Reakcija je raspustila klasni sindikalni pokret URSS-a, ali radni narod nastavlja borbu još odlučnije«. Na ovom je mjestu i proglas MK KPH Zagreb o upadanju oboružanih policajaca i četnika u tvornice; krvoproliće u tvornici papira GAON. Posebnu važnost zauzima »Rezolucija V. zemaljske konferencije Komunističke partije Jugoslavije«, u kojoj su donesene osnovne teze za rad Partije u II. svjetskom

ratu. Važnu ulogu u borbi za novi društveni poredak su imale i napredne radničke, studentske i strukovne organizacije.

Hrvatski klub medicinara donosi rezoluciju i prijedloge, gdje se traži borba za očuvanje mira, ukidanje koncentracionih logora, tajno pravo glasa i za omladinu i t. d.

Ovdje je i fotokopija novinskog članka od 7. travnja 1941., u kojem se donosi obavještenje o vraćanju prava svim političkim zatvorenicima, osim onih, koji su kažnjeni zbog kažnjivog djela propagande komunizma.

Na zidu iznad vitrina stoje fotografije CK KPJ, koji se pod rukovodstvom druga Tita sastao u Beogradu i donio historijske odluke o dizanju ustanka u Jugoslaviji. Ove odluke su ispisane na velikim panoima i podsjećaju na početak naše Narodne Revolucije.

Događaji ispisani kronološkim redom na panoima daju podatke o najvažnijim događajima u Jugoslaviji i Narodnooslobodilačkoj borbi.

Nasuprot dokumentima i fotografijama, koje se odnose na rad Partije i radničkog pokreta, stoji materijal iz okupacije i stvaranja zloglasne NDH.

Izložena je karta fašističke Njemačke i svih zemalja, koje su uvele fašističko uređenje, sa zemljama, koje pružaju otpor okupaciji. Ova karta Evrope prikazuje Hitlerovu mašinu, kako želi uništiti slobodni svijet i staviti ga pod svoju upravu.

Nisu oni mimošli našu zemlju, već su doveli ovdje kvislinga Pavelića, koji će da žari i pali kroz četiri godine rata za račun njemačkog i talijanskog fašizma. Njemački kamioni i tenkovi su došli u Zagreb, a za njima se dovukli i ustaše, koji su se pripremali za pokolj i zlodjela nad našim narodom. Slika, koja prikazuje rukovanje Pavelića s Kascheom, pokazuje, tko ga je doveo na vlast, i čiji je sluga.

Ova dokumentacija »nezavisnosti« zastupljena je nizom slika i novinskih članaka. Tu su ustaše postrojene pred banskim dvorima, Pavelić na tribini, obilazak ustaša, primanje blagoslova od Stepinca, primanje njemačkih i talijanskih generala i dr. Sve te događaje registrira štampa NDH, među kojima se ističe »Hrvatski dnevnik«, »Nedjelja, tjednik za katolički rad, socijalni život i prosvjetu«.

Novine su im pune hvalospjeva, prožete nacionalizmom i fašizmom. Donose Pavelićeve govore i drugih kvislinga, koji se pripremaju da progone u Hrvatskoj sve, što je napredno, a među prvima su na redu Srbi, Židovi i Cigani. Ne će oni poštediti ni hrvatski narod, iako se kriju pod plaštem velikohrvatskog nacionalizma.

Kvaternik, Pavelić i Kasche posjećuju fratre, koji će s jednim dijelom klera biti glavni pomagači u pripremanju stratišta i klaonica u Zagrebu i Hrvatskoj. Njihova djela su smještena u grupi materijala: Teror u Zagrebu.

Tu je odredba o kretanju Srba i Židova, Oglas o strijeljanju dra. Božidara Adžije, Ognjena Price, Otokara Keršovanija i drugih, Oglas o strijeljanju 87 rodoljuba radi napada na ustašku vojnici, Oglas o vješanju prof. Bogdana Ogrizovića, Petra Mihočevića i drugova u Dubravi.

Iz Odjela Narodne revolucije u Muzeju grada Zagreba: Ustaško mučilište
zvano »Sing-sing« na Ksaverskoj cesti

Plakati i oglasi donose teror nad Zagrepčanima, da bi ustrašili građanstvo, koje pruža sve veći otpor fašističkoj vlasti.

Ustaše i Nijemci fotografiraju svoja zlodjela za lične uspomene, a nisu ni pomišljali, da će taj materijal biti izložen i govoriti o njihovim zlo djelima.

Među izloženim materijalom se ističe klanje nad jamom i podjela plijenjena, mučenje u Sing-sing zatvoru, ubistvo prof. Linardića. Ti materijali govore o teškom teroru, koji su provodili ustaše i gestapovci kroz četiri godine u Zagrebu. Nisu oni nimalo skrivali svoja zlodjela, već su to objavljivali preko plakata, fotografija i novina. Sve je to sada izloženo u ovoj grupi predmeta.

Dok se ovako vrše zlodjela u gradu, sve se više pojačavaju akcije omladinaca, komunista i rodoljuba. Dizanje pošte u Jurišićevoj ulici u rujnu 1941. godine, napad na ustašku vojniciu kod Botaničkog vrta, trovanje ustaša i niz drugih akcija zabrinjavali su Pavelića i njegove ortake. Nema mira i sigurnosti među svojim ustašama, već se često selio, da mu se ne uđe u trag. Ta nesigurnost i brutalnost ustaške vlade sve je više ulijevala snage i poleta slobodoljubivom građanstvu, koje se svakim danom sve više priključuje Narodnooslobodilačkom pokretu.

Akcije nisu prestajale, sve ih je više u Zagrebu, javljaju se prvi heroji, koji vode borbe na ulicama Zagreba, među kojima se ističe Preskar Josip-Boltek, Končar Rade i Dragica, Dakić Božidar, sestre Baković Rajka i Zdenka. Njihovi portreti danas stoje u ovom Odjelu s portretima narodnih heroja Zagreba: Anke Butorac, Kate Dumbović, Josipa Kraša, Voje Kovačevića, Rudolfa Kroflina, Ivica Lovinčića i drugih, koje je odgajala zagrebačka partijska organizacija.

Zagreb je dao mnoge borce i rukovodioce u NOB-i, koji su u redovima Partije i NOV vodili borbu za oslobođenje svoje otadžbine. Mnogi su izgинуli u nadčovječanskoj borbi s neprijateljem, pa se ovdje čuvaju dokumenti i fotografije o njihovim podvizima i napornom radu u Zagrebu i van njega.

Rad zagrebačke organizacije komunista je od golemog značaja za širenje ustanka u Hrvatskoj i djelovanje unutar grada, što je ovdje prikazano na shemi antifašističkih organizacija. Shema je rađena na panou, a prikazuje sistem organizacija od KPH-e do omladinskih i frontovskih organizacija. Pored sheme izložena je i velika karta Zagreba, na kojoj su označeni svi punktovi akcije, kanali odlaska u partizane i djelovanje komunista u Zagrebu.

Mjesni komitet KPH-e Zagreba imao je težak zadatak kroz četiri godine rata u okupiranom Zagrebu; organiziranje borbe u Zagrebu, otprema ljudstva u partizane, pomoć NOV-i sanitetskim materijalom i oružjem, obavještajna služba, odgoj naroda i pravilno tumačenje NOB-e.

U ovoj grupi materijala izloženo je dopisivanje između Povjerenstva CK KPH-e za Sjevernu Hrvatsku, pisma iz Jasenovca Predsjedniku AVNOJ-a, izvještaj Mjesnog komiteta KPH-e o pogibiji Vere Solar, opći podaci o stanju partijskih organizacija u Zagrebu, kartoni za osobe, koje polaze u NOV-e i drugo. Osim ovih izvještaja izloženi su i popratni dopisi uz novčane priloge i materijal za NOV i POJ.

Među prvim partizanima iz Zagreba nalaze se: Slavko Komar, Ante Dobrila, Veno Biškup, Branko Radulović, Ćiro Drakulić, Drago Višak, Ante Jelčić, Silvije Pelc, Joža Turković i Zvonimir Čuklić. Oni su bili primjer ostalim komunistima i rodoljubima, koji su svakim danom odlazili iz Zagreba na oslobođeni teritorij, da stupe u jedinice NOV-e i POJ-e. Za otpremu u partizane imali su važnu ulogu kuriri, koji su putem kanala prevodili drugove u borbu i prenosili sav materijal, koji se odnosio na rad Mjesnog komiteta i Povjerenstva CK KPH-e. Prvi kuriri, koji su preuzeli ovaj težak zadatak na sebe su: Ivica Javornik, Božidar Dakić, Antun Biber, Joža Kuren, Mirko Lončarec i drugi.

Na tim dužnostima pali su mnogi drugovi, ali i pred najvećim mukama i terorom na ustaškoj policiji nije se odavala organizacija i njeni članovi. Držanje Nade Dimić na ustaškoj istrazi, herojstvo Kate Dumbović, svijetli su primjeri herojstva žena u NOB-i. To je ulijevalo nove snage u borbi s fašistima, i nitko se nije plašio njihovih zlodjela, koja su vršili nad našim narodom.

Iz Odjela Narodne revolucije u Muzeju grada Zagreba: Ilegalna radiostanica u Zagrebu 1944./45.

Agitprop MK KPH Zagreba imao je mnogo uspjeha u radu na štampanju letaka, obavijesti i štampe. Tako je u Zagrebu izlazio »Politički pregled«, »Mladi komunist«, organ SKOJ-a, »Radio-vijesti«, »Revolucionarna vojska i vlada«, pa čak je štampana i marksistička literatura: »K pitanju lenjinizma«, »Historija SKP-b« i drugo. U radu na štampanju materijala imaju zasluge tehničari Mjesnog komiteta: Joža Lukatela, Stjepan Bubanić, Vinko Medjeral, Dragica Končar i Stjepan Puklek.

Svi primjerci štampanog materijala i fotografije tehničara koji su radili na štampanju, čuvaju se u odjelu i pristupačni su svakom, tko se za njih interesira. Ovaj svestrani politički rad prikazan je na grafikonima i panoima, gdje su označeni svi punktovi i akcije u Zagrebu. Pokraj ovih panoa izložene su i slike udarnih trojki, koje su vodile borbu na ulicama Zagreba. Poznate su udarne trojke, u kojima su učestvovali Šibl Ivan, Pap Pavle, član CK KPJ-e, Komar Slavko, Komljenović Kolja, Dvorščak Ivan, Kovačević Albin, Preskar Josip i drugi.

Za razvoj događaja na terenu od vrlo velike je važnosti obavještajna služba. Ona je organizirana preko radioodašiljača, telegrafa i kurirske slu-

žbe. Podaci su prikupljeni preko obavještajne službe, koja je postojala u najvišim vrhovima ustaške vlade, gdje se oni tome nisu ni nadali.

Rad Mjesnog komiteta KPH-e Zagreba i Rajonskih komiteta je od velike važnosti za našu Narodnu revoluciju, pa su pored dokumentarnog materijala izložene i fotografije članova komiteta od 1941. do 1945. g.

Na dužnosti članova komiteta izmijenio se niz drugova, jer je bilo provala u organizaciji, pa su mnogi morali napuštati Zagreb zbog kompromitacije, a jedan je dio pao u ruke neprijatelja na izvršavanju partijskih dužnosti. Između članova komiteta dobar je dio upućen u jedinice NOV-e i POJ-e, da vrši odgovorne dužnosti, a naročito su se odavde regrutirali rukovodioci za sjevernu Hrvatsku.

Pored ovih područnih komiteta izložene su fotografije CK KPJ i CK KPH, kao i učesnika u NOB-i iz grada Zagreba. Među učesnicima se nalaze radnici, namještenici, intelektualci, omladinci i drugi. To je doprinos Zagreba NOB-i, koji je od neprocjenjive važnosti u širenju ustanka u Hrvatskoj.

Naročito je bio pojačan rad partijskih organizacija pred oslobođenje. Prije dolaska jedinica JNA dostavljeni su točni podaci o raspoloženju u gradu, brojnom stanju neprijateljskih trupa, sistemu obrane grada od napada JNA sa svim detaljnim opisima strateških objekata. To je omogućilo štabu I. i II. Armije da uz suradnju III. i IV. armije uđu u grad sa minimalnim gubicima u ljudstvu i materijalu.

Prvi dio odjela se završava s partizanskim oružjem i fotografijama vlade NRH, do kojih je smještena i bista druga Tita.

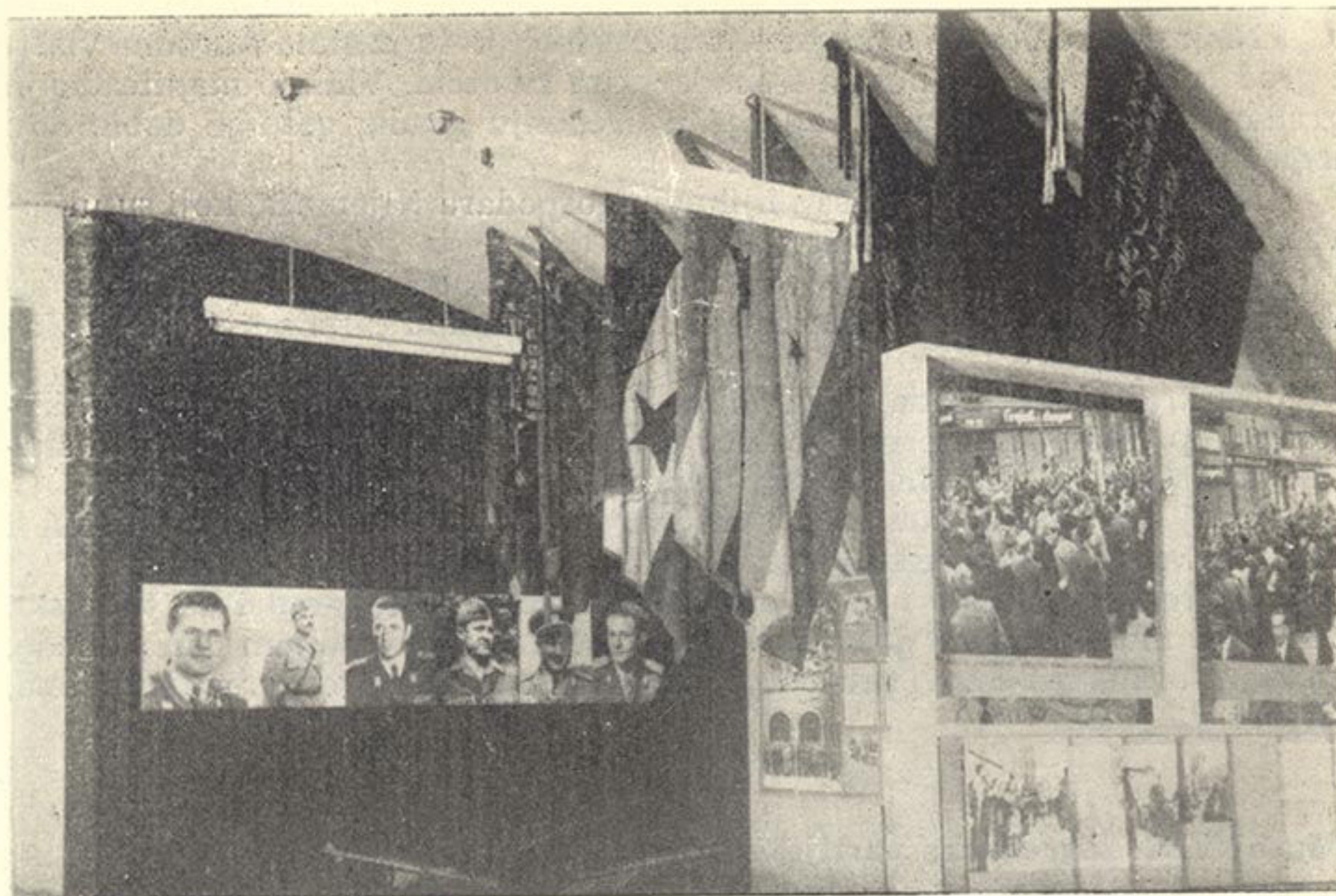
II. dio je »Oslobođenje Zagreba«, koje je smješteno u prizemlju u novouređenoj dvorani.

Ovaj dio zbirke je nastao kao izložba povodom desetgodišnjice oslobođenja grada. U njoj je zastupljen slikovni i dokumentarni materijal. Izloženo je oružje jedinica, koje su učestovale u oslobođenju, dok su ratne zastave vraćene Vojnom muzeju u Beograd, a radio-stanica Državnom sekretarijatu Narodne Republike Hrvatske.

Materijal u ovom dijelu izložen je po kronološkom redu zbivanja događaja, tako da počinje s ilegalnim radom u Zagrebu, a slijedi priprema plana za oslobođenje grada, napredovanje I., II., III. armije, X. zagrebačkog korpusa i suradnja IV. armije.

Izloženi su dokumenti, koji sadrže naredbe ovih jedinica, izvještaji sa bojišta, kao i karte kretanja po danima i satima.

Tu se vidi sva ogorčenost neprijatelja, koji se bori na obrambenoj liniji Ilova, Una, Kupa sve do Generalskog Stola iznad Karlovca. Na tome sektoru, gdje je bila stvorena glavna obrambena linija za obranu Zagreba, neprijateljske snage su pretrpjele poraz, i nisu spriječile daljnje napredovanje jedinica Jugoslavenske Narodne Armije.

Detalj izložbe »Oslobođenje Zagreba« u Muzeju grada Zagreba

Druga obrambena linija bila je formirana ispred samog Zagreba na prilazima u grad, ali razbite neprijateljske jedinice nisu prihvaćale veće borbe, već su se povlačile u panici prema Sloveniji, tako da su u samom gradu i u predgrađima davale neorganizirani otpor samo pojedine neprijateljske grupe i manje formacije, koje su bile na začelju pri povlačenju.

Rezultat borbi je oslobođenje Zagreba i njegove okolice, kao i završno čišćenje naše zemlje od kvislinga i Nijemaca. U neposrednoj blizini Zagreba su zarobljene dvije njemačke pješadijske divizije. Zarobljena je divizija »Princ Eugen« i 377. »Tigar« divizija s komandantom generalom Grafensteinom.

Iza toga stoje dokumenti, koji pokazuju rezultate borbe, izložene su i fotografije, a među njima kvislinška vlada NDH, na čelu s Antom Mandićem.

Na čelu dvorane stoji na crvenom platnu velika slika komandanta oružanih snaga JNA maršala Tita, dok su sa strane vojni rukovodioci: Peko Dapčević, komandant I. armije, Koča Popović, komandant II. armije, Kosta Nađ, komandant III. armije, Petar Drapšin, komandant IV. armije, Radojica Nenezić, komandant 28. divizije i Ivan Šibl, politkomesar X. zagrebačkog korpusa. Na platnu su istaknute i pohvale vrhovnog komandanta boricima i rukovodiocima naših armija, koje su donijele slobodu našem narodu. Tu je pano s oružjem, koje je potuklo neprijatelja i njegove pomagače.

Neposredno poslije oslobođenja u Zagrebu je formirana Narodna vlast, i grad je počeo živjeti novim slobodarskim životom. Vidimo manifestacije građana slobodi, njihovo zalaganje u uređenju grada; grad je dobio nov izgled i polet u obnovi i izgradnji.

Nestalo je krvavih ustaša i njihovih gospodara Nijemaca, koji su ulijevali strah mirnom stanovništvu.

Prve odredbe, što ih je izdala komanda grada i GNO, primljene su sa zadovoljstvom, što se manifestiralo kroz štampu i radne akcije u Zagrebu.

Na kraju nam upada u oči velika slika prvog mitinga u Zagrebu, kojemu je prisustvovalo preko 150.000 građana, koji su s oduševljenjem slušali predstavnike Narodne vlasti i armije.

Ovaj dio Odjela pokazuje nam svu snagu borbenosti jedinica JNA i našeg naroda, koji je usko vezan s borcima u borbi protiv fašizma.

Zagreb je pokazao i ovog puta, da je slobodarski grad i da tuđinska čizma ne može dugo da gazi po njemu. Dočekao je s veseljem dan slobode, za koju su njegovi sinovi prolijevali krv kroz decenije protiv raznih režima, koji su ga gušili.

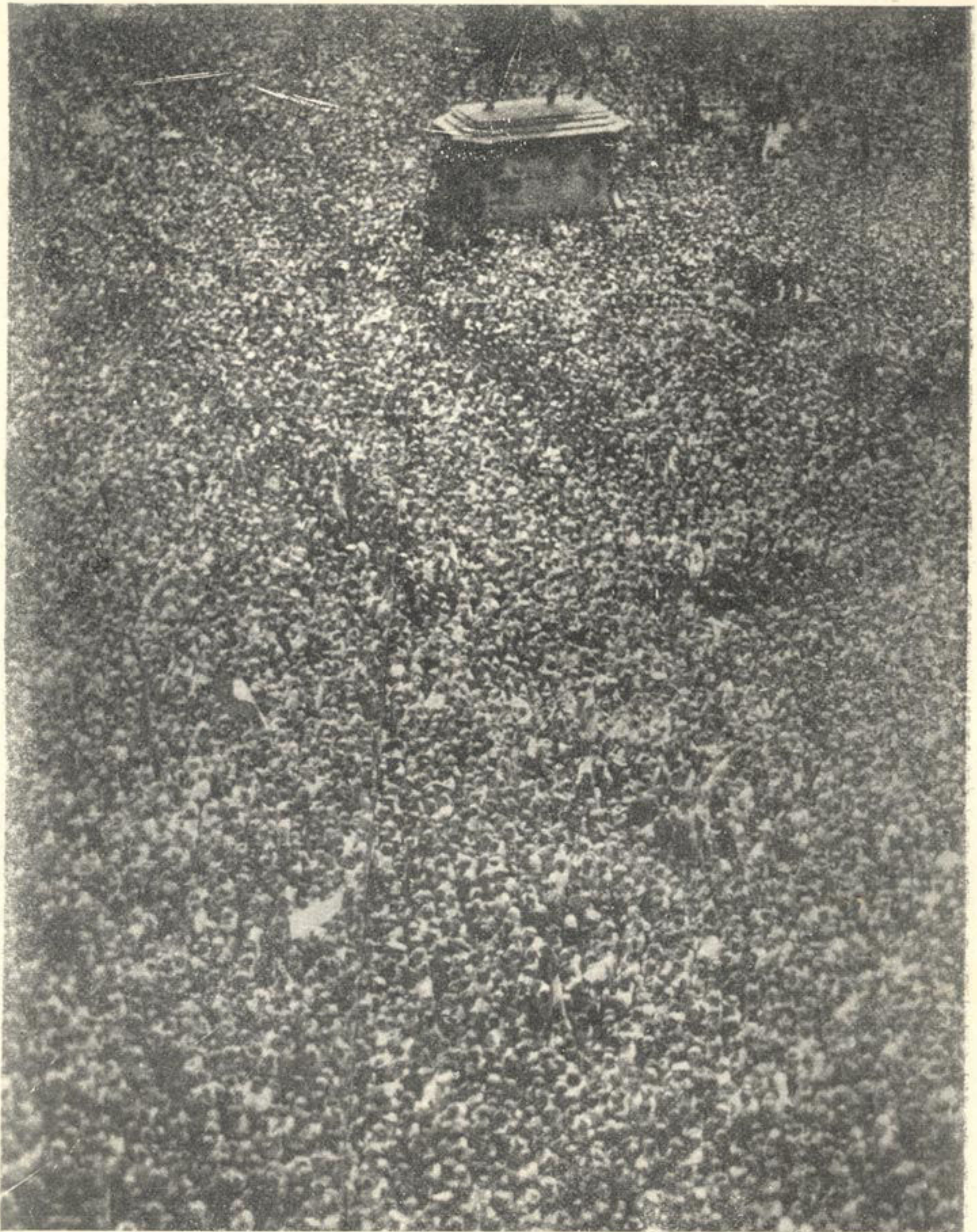
Muzej VIII. zagrebačke partijske konferencije

Materijali VIII. partijske konferencije su smješteni tamo, gdje je konferencija održana 1928. godine. Kućica na Pantovčaku 178 bila je privatna gostionica, a služila je partijskim radnicima za sastajanje. Kako se nalazi u predgrađu Zagreba, nije bila upadljiva za policiju, a smještena je na cesti, koja vodi pod Zagrebačku goru, gdje je izletišta Zagrepčana. Tu su se navraćali organizirani radnici, omladinci, a da nisu bili otkriveni od policije. Gradski komitet KPH-e donosi odluku, da se u ovoj gostionici održi partijska konferencija.

Da bi se sačuvale uspomene na rad partijske organizacije, Komitet KPH grada Zagreba je iznajmio ovu kuću od privatnika i u njoj uredio memorijalni muzej. Kako komitet ne posjeduje osoblje, a ni sredstva za održavanje ovakvih ustanova, ovaj muzej je predat na upravljanje i čuvanje Muzeju grada Zagreba, da bude u sastavu Odjela Narodne revolucije. O tome je doneseno posebno rješenje Izvršnog odbora grada Zagreba broj 8502/51. od 6. X. 1951. godine.

Izloženi materijal se sastoji od dokumenata i fotografija. Tu su izložene fotografije drugova učesnika na toj konferenciji i fotokopije rada konferencije, kao i materijal iz tog perioda. Ova zbirka ima u svome inventaru 76 predmeta, koji su vjerni dokaz teškog ilegalnog rada u Zagrebu.

Ovdje su fotografije Josipa Broza-Tita, Josipa Debeljaka, Josipa Kraša, Ivana Krndelja, Stjepana Pečnika, Branislava Resimića, Viktora Medveda, Mate Matoka, Janka Mišića, Milana Milanovića, Dragutina Sailija, Stjepana Šalamona, Mihajla Vraneša i dr.

Prvi miting u oslobođenom Zagrebu 10. V. 1945.

Ovo je grupa komunista, koja se borila za pravilnu liniju s frakcijskim grupacijama.

Od štampanog materijala izloženi su letci: »O proslavi 8. marta«, »O ugnjetavanju radnih masa«, »Poziv radnom narodu Trešnjevke na izborni sastanak« 1926 god. i dr. Ovdje je i fotografija s proslave 1. maja 1925. g. u Zagrebu.

Među štampom je »Organizovani radnik«, »Borba — radničko-seljačke novine«, »Plamen«, »Zaštita čovjeka — Nezavisni glasnik za čovječja i građanska prava«. Ovdje je izložen i značajan odgovor Augusta Cesarca povodom zapljene ovog lista.

»Borba« je bila glavno glasilo, pomoću kojeg se vodi javna borba s tadašnjim režimom. Ona je donosila članke o raznim problemima: od života u tvornicama, pa do borbe za prava radničke klase.

Značajni su i politički spisi i kartoni, među kojima je policijski karton Ivana Krndelja, Stjepana Šalamona, prepis o obdukciji Đure Đakovića i Nikole Hećimovića, a i sudski spisi među kojima »Uputa« — sastavljena u pisarni dr. Ive Politea o provjeri smrti Đakovića i Hećimovića i drugi zapisi, koji se odnose na ovo ubojstvo, »Očevidan nacrt« o pogibiji komunista u Samoboru, »Nalog za tjeralicu Josipa Debeljaka i Fanike Sablić«, »Tabela o političkim progonima« i dr.

Posebno mjesto zauzima materijal, koji se odnosi na progone druga Tita, koji je hapšen u Zagrebu i proganjan od policije. Njegovo držanje i izjave na istrazi pokazale su neustrašivog borca-komunistu, koji je sve svoje snage upotrebio u borbi za prava radnog naroda. Među materijalima je pismo druga Tita od 2. prosinca 1950. godine zagrebačkoj partijskoj organizaciji, gdje se priznaje rad i napor ovoj organizaciji u provođenju linije naše Partije.

Kad se 1926. godine pojavljuje ekonomska kriza i pogađa radnike, dolazi do sve većeg političkog djelovanja. Javlja se štrajkovi, pojačan politički rad Partije kroz sve vidove borbe. Sve se to vidi iz letaka, oglasa i novina, koje su ovdje izložene.

Jake frakcijske borbe se vode unutar Partije. Prilikom pripremanja Mjesne konferencije i rajonskih konferencija, dolazilo je do razilaženja, tako da su iz Beograda došli članovi lijeve »frakcije«, kako bi što više utjecali na tok konferencije. Na samoj konferenciji su podnesena dva izvještaja. Budući da je došlo do rascjepa u Mjesnom komitetu prije same konferencije, na konferenciji se vodi živa ideološka borba između 32 delegata, koji su prisustvovali konferenciji. Pobijedila je manjina sa svojim pravilnim stavom nad ljevicom i desnicom, koje su skretale s osnovne linije.

Konferencija je izabrala delegate za savjetovanje KI (III. Komunistička internacionala — Kominternu) o KPJ. Ujedno konferencija moli KI, da pomogne likvidiranje frakcijskih borbi unutar KPJ-e. Drug Tito je na V. kongresu prikazao gorčinu ove borbe: »Za vrijeme sprovođenja Otvo-

Zgrada Muzeja VIII. zagrebačke partijske konferencije (Pantovčak 178)

renog pisma desna frakcija je davala žestok otpor, i tek na IV. kongresu, koji je održan u jesen 1928. godine u Drezdenu u Njemačkoj, morala se pokoriti odlukama Kongresa i desnica.«

Ovo nam pokazuje, da osim teškog ilegalnog rada i terora nad članovima KPJ-e i njenim rukovodiocima postoji niz spornih točaka, koje utječu negativno na partijski rad i jedinstvenost u borbi protiv buržoaskih režima.

IV. kongres je uklonio iz rukovodstva Partije frakcijske grupacije ljevice i desnice i doveo na čelo Partije prekaljenog borca Đuru Đakovića, Tako je Đuro Đaković organizacioni sekretar CK KPJ postao duša novog rukovodstva, dok ne pada od metaka žandara stare Jugoslavije.

Pogibijom Đakovića Partija gubi sposobnog i odanog rukovodioca, dok se u CK kooptiraju novi članovi, koji nisu kadri provoditi liniju Partije na principima marksizma-lenjinizma.

Dolazi i šestojanuarska diktatura, koja guši svaku pojavu rada Partije, što se odrazilo i u zagrebačkoj organizaciji. Policija protjeruje članove Partije i njene simpatizere. Tako su u Samoboru od metaka policije pali Janko Mišić i braća Mijo i Slavko Oreški. Pojavljuju se tjeralice, suđenja i zatvori, koji se pune komunistima. Sva ta zlodjela nisu ugasila snagu i polet komunista, koji se bore protiv režima kralja Aleksandra.

Veliki uspjeh i sposobnost u toj borbi pokazala je zagrebačka partijska organizacija, koja je okupila dobar dio radničke klase i naprednog građanstva u svoje redove i redove radničkih sindikata kao i drugih društava, kroz koja je djelovala i odgajala nove borce.

Kuća na Pantovčaku, u kojoj je smješten materijal VIII. zagrebačke partijske konferencije, samo je jedan spomen iz borbe radničke klase, predvođene Komunističkom partijom.

LA SECTION DE LA RÉVOLUTION POPULAIRE DU MUSÉE DE LA VILLE DE ZAGREB

La section de la Révolution populaire est ouverte dans le Musée de la Ville de Zagreb en 1951. Elle est composée des objets de l'exposition organisée par le Comité du Parti Communiste Croate de la ville de Zagreb en collaboration avec l'Alliance des combattants de la guerre populaire pour la liberté.

La section est composée des documents, photographies, graphiques, carte géographiques militaires et des armes.

Les objets sont divisés en groupes. La section a deux parties: »Zagreb dans la lutte populaire pour la libération de 1941 jusqu'à 1945« et »La libération de Zagreb en 1945«.

Cette section présente le développement continu des événements à Zagreb pendant quatre années de la guerre et la période immédiatement avant la guerre, ainsi que la lutte des Zagrebois avec les Allemands, les Italiens et les ustaches, qui avaient été les vrais serviteurs du fascisme.

La documentation exposée dans la Section de la Révolution populaire sert aux études du passé le plus récent de Zagreb, qui est riche en événements héroïques de la guerre populaire pour la libération.

La terreur des Allemands, de Pavelić et de ses complices a donné sa marque de honte à cette ville; il y a beaucoup de mères desolées, beaucoup de familles ne sont plus. Les persécutions des Serbes, des Juifs, des Bohémiens, des communistes, des Croates progressistes et des autres bourgeois se suivent les unes après les autres. Personne n'est ménagé du régime de Pavelić.

La révolte contre la terreur est la lutte dans la ville et les transports d'hommes et de matériaux dans le maquis.

La lutte existe partout: avec les ustaches et les Allemands dans les rues, dans les bâtiments, dans les bureaux de l'Etat jusqu'à l'arrivée de l'Armée Yougoslave Populaire qui a libéré la ville des fascistes.

A cette section appartient aussi le Musée à la mémoire de la Huitième conférence du parti communiste de Zagreb. Ce musée se trouve dans la maison à Pantovčak no 178 où était l'auberge dans laquelle la conférence a eu lieu vers la fin du février 1928. Le camarade Josip Broz Tito y assistait.

Dans la maison à Pantovčak sont exposés les documents, les photographies de la conférence et des événements politiques de ce temps à Zagreb.

Les objets de la Section de la Révolution populaire sont pour la plupart de caractère archivistique.